

Nr 214.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914; given Stockholms slott den 21 mars 1924.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Birger Ekeberg.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 (nr 324).

Härigenom förordnas, att 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten skola, 52 och 185 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse.

49 §.

Rymmer krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, dömes till fängelse eller straffarbete i högst två år. För olovligt undanhållande, som enligt 53 § skall anses såsom rymning, må den brottslige i lindrigare fall beläggas med disciplinstraff.

Officer eller underofficer, som gör sig skyldig till brott, varom denna paragraf handlar, skall, ändå att brottet anses böra medföra lindrigare ansvar än straffarbete, tillika dömas till avsättning.

50 §.

Rymmer krigsman i annat fall än det, som omförmäles i 49 §, dömes till fängelse i högst sex månader eller belägges med disciplinstraff. Består brottet i underlåtenhet att inställa sig till tjänstgöring vid krigsmakten, och har den brottslige ej ännu varit i sådan tjänstgöring samt ej heller tillföre varit för rymning straffad, må ej svårare straff än disciplinstraff åläggas honom. Sker rymning från fartyg under sådana omständigheter, att rymmaren bort inse, att fartyget till följd av rymningen utsättes för fara, må till fängelse i högst ett år eller straffarbete på lika tid dömas. Sker rymning eljest under synnerligen försvårande omständigheter, må till fängelse i högst ett år dömas.

Rymmer officer eller underofficer, skall han, ändå att brottet anses böra medföra lindrigare ansvar än straffarbete, jämte det straff, som jämlikt 1 mom. skall följa å brottet, tillika dömas till avsättning.

52 §.

Krigsman — — — sex månader dömas.

Är den brottslige officer eller underofficer, och varar undanhållandet över tre dagar, dömes till fängelse i högst sex månader eller belägges med disciplinstraff. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må jämte det ansvar, som nu är sagt, tillika till avsättning dömas.

56 §.

Har någon, som utan att vara krigsman lyder under denna lag och är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, gjort sig skyldig till rymning eller till olovligt undanhållande, som varat över tjugufyra timmar efter det han avvek eller sig undandolde eller över tre dagar efter det inställelse till tjänstgöring bort ske, varde den brottslige, om han är ämbets- eller tjänsteman, straffad så, som angående krigsman för motsvarande fall här ovan i detta kapitel stadgats, men eljest dömd till fängelse eller straffarbete i högst två år eller, i lindrigare fall, belagd med disciplinstraff.

185 §.

Till disciplinmål räknas mål angående överträdelser av denna lag, då dessa överträdelser efter samma lags nedannämnda rum kunna försonas med disciplinstraff, nämligen:

1) rymning, olovligt undanhållande, delaktighet i rymningsbrott eller stämpling därtill efter 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 154 och 157 §§;

18) obehörigt tagande av krigsbyte efter 177 §.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1924.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 14 mars 1924.*

Närvarande: statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena, friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Ekeberg:

»Enligt 48 § strafflagen för krigsmakten föreligger rymning, när krigsman, i avsikt att undandra sig krigstjänsten, olovligen avviker från den trupp eller det fartyg, vartill han hör, eller från den tjänstgörings- eller vistelseort, som är för honom bestämd, eller undandöljer sig utan att från orten avvika eller, då det på grund av inkallelse eller enligt åtagande eller efter tilländagången tjänstledighet åligger honom att inställa sig till tjänstgöring, sådant underlåter.

I fråga om straffet för rymning skiljer strafflagen för krigsmakten mellan rymning från mobiliserad avdelning och annan rymning. Rymmer krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, skall han enligt 49 § dömas till straffarbete i högst två år eller fängelse; för officerare och underofficerare tillkommer avsättning.

Är den brottslige icke tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, utgör straffet för första resan rymning enligt 50 § 1 mom. fängelse i högst sex månader eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, disciplinstraff. Består brottet i underlåtenhet att inställa sig till tjänstgöring vid krigsmakten, och har den brottslige ej ännu varit i sådan tjänstgöring, må ej svårare straff än disciplinstraff åläggas honom. Sker rymningen från fartyg under sådana omständigheter, att rymmaren bort inse, att fartyget till följd av rymningen utsattes för fara, må till fängelse i högst ett år eller straffarbete på lika tid dömas. Vid återfall utgör straffet fängelse eller, där rymningen sker från fartyg under omständigheter, som nyss sagts, fängelse eller straffarbete i högst två år. Rymmer officer eller underofficer, skall han enligt 50 § 2 mom., ändå att brottet anses böra medföra lindrigare ansvar än straffarbete, jämte det straff, som jämlikt 1 mom. skall följa å straffet, tillika dömas till avsättning.

Om någon begår sådan gärning eller gör sig skyldig till sådan underlåtenhet, som i 48 § sägs, utan att det ådagalägges, att han haft avsikt att un-

dandraga sig krigstjänsten, anses brottet såsom olovligt undanhållande. Krigsman, som begår sådant brott, belägges jämlikt 52 § 1 mom. med disciplinstraff, dock att, där brottet förövas av någon, som förut varit straffad för olovligt undanhållande eller rymning, samt omständigheterna äro synnerligen försvårande, må till fängelse i högst sex månader dömas. Är den brottslige officer eller underofficer, och varar undanhållandet över tre dagar, skall han enligt 2 mom. av samma paragraf dömas till fängelse i högst sex månader eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, beläggas med disciplinstraff; äro omständigheterna synnerligen försvårande, må tillika till avsättning dömas.

Enligt 53 § skall den, som viss längre tid olovligen håller sig undan, straffas såsom för rymning, även om någon avsikt hos honom att undandraga sig krigstjänst icke ådagalagts. Beträdes krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning eller är inmönstrad å fartyg, med olovligt undanhållande, som varat över tjugufyra timmar av den bestämda tjänstgöringstiden efter det han avvek eller sig undandolde eller över tre dagar efter det inställelse till tjänstgöring bort ske, skall han anses såsom hade han rymning förövat. Detsamma gäller enligt 2 mom., där i annat fall, än i 1 mom. avses, olovligt undanhållande varat för officer eller underofficer över tre månader eller för någon av manskapet över tre dagar av den bestämda tjänstgöringstiden.

56 § handlar om rymningsbrott, begånget av någon, som utan att vara krigsman lyder under strafflagen för krigsmakten. För att han skall falla under straffbestämmelsen i paragrafen, förutsättes, att han är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning. Har han då gjort sig skyldig till rymning eller till olovligt undanhållande, som varat över tjugufyra timmar efter det han avvek eller sig undandolde eller tre dagar efter det inställelse till tjänstgöring bort ske, skall han, om han är ämbets- eller tjänsteman, straffas så, som angående krigsman för motsvarande fall är stadgat, men eljest dömas till fängelse eller straffarbete i högst två år eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, beläggas med disciplinstraff.

De sakkunniga, vilka enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 juni 1922 av dåvarande chefen för justitiedepartementet tillkallades för att inom justitiedepartementet biträda vid verkställande av utredning och upprättande av förslag beträffande en fullständig omarbetning av gällande strafflag för krigsmakten, hava i sitt den 31 augusti 1923 avgivna betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 m. m. föreslagit bland annat, att 49, 50, 52 och 56 §§ i sagda lag skulle erhålla följande ändrade lydelse:

1922 års
krigslag-
stiftnings-
sakkunniga.

49 §.

Rymmer krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, dömes till *fängelse eller straffarbete i högst två år. För olovligt undanhållande, som enligt 53 § skall anses såsom rymning, må den brottslige i lindrigare fall beläggas med disciplinstraff.*

Officer eller underofficer, som gör sig skyldig till brott, varom denna § handlar, skall, ändå att brottet anses böra medföra *lindrigare ansvar än straffarbete*, tillika dömas till avsättning.

50 §.

Rymmer krigsman i annat fall än det, som omförmäles i 49 §, dömes till fängelse i högst sex månader *eller belägges med disciplinstraff*. Består brottet i underlåtenhet att inställa sig till tjänstgöring vid krigsmakten, och har den brottslige ej ännu varit i sådan tjänstgöring, må ej svårare straff än disciplinstraff åläggas honom. Sker *rymning* från fartyg under sådana omständigheter, att rymmaren bort inse, att fartyget till följd av rymningen utsättes för fara, *eller sker rymning eljest under synnerligen försvärande omständigheter*, må till *fängelse i högst ett år dömas*.

Rymmer officer eller underofficer, skall *han tillika* dömas till avsättning.

52 §.

Krigsman — — — — sex månader dömas.

Är den brottslige officer eller underofficer, och varar undanhållandet över tre dagar, dömes till fängelse i högst sex månader, *eller belägges med disciplinstraff*. Äro omständigheterna synnerligen försvärande, må jämte det ansvar, som nu är sagt, tillika till avsättning dömas.

56 §.

Har någon, som utan att vara krigsman lyder under denna lag och är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, gjort sig skyldig till rymning eller till olovligt undanhållande, som varat över tjugufyra timmar efter det han avvek eller sig undandolde eller över tre dagar efter det inställelse till tjänstgöring bort ske, varde den brottslige, om han är ämbets- eller tjänsteman, straffad så, som angående krigsman för motsvarande fall här ovan i detta kapitel stadgats, men eljest dömd till fängelse eller straffarbete i högst två år eller, *i lindrigare fall*, belagd med disciplinstraff.

Till motivering av sitt förslag i denna del hava de sakkunniga anfört:

Straffbestämmelserna för rymning hava i rättstillämpningen visat sig delvis vara för stränga. Detta framgår till en början av det kända förhållandet, att disciplinstraff i avsevärd utsträckning kommit till tillämpning vid första resan enkel rymning även i sådana fall, där omständigheterna icke i egentlig mening kunnat betecknas såsom »synnerligen» mildrande. Vidare därav, att, särskilt vid de under de senare åren förekommande inkallelserna till krigstjänstgöring, rymningstraff i ett stort antal fall blivit i nådeväg nedsatta.

De anförda omständigheterna häntyda närmast på att disciplinstraffens tillämpningsområde vid rymningsbrotten enligt gällande rätt blivit för snävt tillmätt. En ändring i denna del framstår desto mer såsom påkallad, som i förslaget disciplinstraffens tidslängd väsentligt utsträckts och härigenom behovet av kortare fängelsestraff minskats.

För disciplinstraff lämpa sig främst sådana fall, vilka enligt 53 § skola behandlas såsom rymning, oaktat rymningsavsikt icke ådagalagts. Anledningen till att rymningsstraff skall inträda, även om rymningsavsikt faktiskt saknats, har man att söka, förutom i en strävan att förenkla bevisningen i

rymningsmål, väsentligen däri, att man genom lot om förhöjt straff vid längre bortovaro velat förmå den, som olovligen håller sig undan, att snarast möjligt frivilligt inställa sig. Skall sistnämnda synpunkt kunna behörigen tillgodoses, måste man, såsom i svensk rätt, uppställa korta respittider.¹ Men ju kortare respittiderna äro, desto mindre anledning har man att redan i undanhållandets tidslängd se ett tillfyllestgörande bevis för att den felande haft för avsikt att varaktigt undandraga sig krigstjänsten. Skall man kunna ernå tillfredsställande bestraffningsresultat, måste man därför i huvudsak välja emellan att antingen begränsa rymningsstraffen till sådana fall, där rymningsavsikt ådagalagts, eller också uppställa så vidsträckta strafflatituder, att inom desamma det mildrande moment, som består i frånvaron av rymningsavsikt, kan vinna tillbörligt beaktande. Vi hava ansett oss vid förevarande lagstiftningsarbete böra inslä den sistnämnda vägen.

Även bortsett från den mildring av strafflatituderna, som bör kunna genomföras genom en utsträckning av disciplinstraffens tillämplighetsområde, synes en omarbetning av vissa straffbestämmelser böra tagas i övervägande. Härvid kan särskilt ifrågasättas, å ena sidan, huruvida icke 50 § underkastat återfall i rymning strängare regler än förhållandena påkalla, och, å andra sidan, huruvida de synnerligen försvärande omständigheter, som i övrigt kunna förekomma vid rymningsbrott, blivit i lagen behörigen beaktade.

Ändringar hava föreslagits beträffande nedanstående lagrum.

49 §.

49 §

Enligt den ursprungliga lydelsen av 49 § utgjorde straffet för rymning från mobiliserad avdelning straffarbete från och med sex månader till och med två år. Där den brottslige tillhörde manskapet och ej förut undergått bestraffning för rymningsbrott, ägde man vid synnerligen mildrande omständigheter döma till fängelse i högst ett år.

I en vid 1918 års riksdag väckt motion yrkades, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande, bland annat, sådan ändring av S. L. K., att förhöjning av straffet för rymning från mobiliserad avdelning bortföle, eller att åtminstone straffbestämmelserna för rymning från mobiliserad avdelning mildrades. Motionen avstyrktes av lagutskottet, i vad densamma avsåg upphävande av 49 §. Däremot hemställde utskottet, att riksdagen med anledning av motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, taga under övervägande, huruvida det i S. L. K. stadgade straffminimum för rymning av krigsman från mobiliserad avdelning, straffarbete i sex månader, måtte kunna sänkas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Riksdagen biföll utskottets hemställan. I anledning av riksdagens skrivelse utarbetades inom justitiedepartementet det förslag till lag om ändrad lydelse av 49 § S. L. K., som givit denna § dess nuvarande lydelse.²

Såsom under förarbetena till 1918 års lag av såväl lagutskottet som departementschefen med styrka framhölls, låter den särskilda fara, som rymningsbrott under mobiliseringstider medföra för det allmänna, det framstå såsom nödvändigt, att man i dylika tider äger tillgång till strängare straffbestämmelser än de i 50 § meddelade. Ehuru detta behov naturligtvis är mest framträdande under krig eller då krigsfaran är så överhängande, att krigsmakten i dess helhet blivit mobiliserad, kan det dock icke förnekas, att ett dylikt

¹ Jfr K. Prop. nr 67/1903, sid. 112.

² Beträffande 1918 års lags förarbeten hänvisas till motion A. K. 3/1918, L. U. 6/1918, K. Prop. 309/1918, L. U. 53/1918, riksdagsskrivelsen 218/1918.

behov föreligger även vid partiell mobilisering. Vi hava därför funnit oss icke kunna föreslå, vare sig att 49 § helt upphäves, eller att den överflyttas till krigsartiklarna.

Vad angår straffsätserna har emellertid erfarenheten visat, att straffminima i 49 § allt fortfarande äro för stränga.

Särskilt skarpt framträder detta, om man tar i betraktande, att, på grund av reglerna i 53 och 61 §§, värnpliktiga, som utebliva från mobiliserings-tjänstgöring längre tid än tre dagar, skola bestraffas enligt 49 §, även om deras utevaro blott berott på ett förbiseende. För dylika fall är ett lägsta straff av en månads fängelse uppenbarligen för strängt. Men detsamma gäller i själva verket även i åtskilliga fall, där ett avvikande ur tjänsten enligt 53 § skall bedömas såsom rymning. Framför allt då fråga är om en partiell mobilisering, vid vilken den enskilde lätt förbiser situationens fulla allvar, skall nämligen ett tillfälligt avvikande ur tjänsten ofta framstå allenast såsom ett utslag av obetänksamhet eller lättsinne, för vilket ett disciplinstraff vore det lämpligaste rättelsemedlet.

Av vida allvarligare karaktär äro de fall, där undanhållandet skett i avsikt att varaktigt undandraga sig krigstjänsten, alltså de fall, för vilka 49 § i första hand är avsedd. Där avsikten är sådan, är ett strängare straff därför otvivelaktigt på sin plats. Att emellertid uppställa straffarbete såsom normalstraff, synes innebära en större stränghet än förhållandena påkalla. Ett fängelsestraff bör här vara tillfyllest, där icke omständigheterna äro försvärande.

I enlighet med vad som sålunda anförts hava vi föreslagit sådan ändring i 49 §, att dels fängelsestraffet nämnes såsom det straff, som vid rymning från mobiliserad avdelning i första hand bör ifrågakomma, och dels möjlighet öppnas att i lindrigare fall¹ tillämpa disciplinstraff vid sådant olovligt undanhållande, som på grund av bestämmelserna i 53 § skall bestraffas enligt 49 §.

50 §.

50 §.

Straffet för första resan av krigsman förövad enkel rymning var enligt 1881 års S. L. K. 62 § mildare än enligt gällande rätt, i det 1881 års S. L. K. för manskap endast stadgade sträng arrest, respektive, efter lagändring den 14 juni 1901, disciplinstraff, och för officerare och underofficerare endast avsättning.

I det av 1901 års kommitté utarbetade förslaget utgjorde straffet för manskap, liksom enligt nu gällande rätt, fängelse i högst sex månader eller, vid synnerligen mildrande omständigheter disciplinstraff.² Endast disciplinstraff skulle, likaledes i överensstämmelse med gällande rätt, kunna åläggas, där rymningen hade formen av underlåtenhet att inställa sig till tjänstgöring vid krigsmakten och den brottslige ej ännu varit i sådan tjänstgöring. För officerare och underofficerare bibehöll kommittén avsättning såsom enda straffpåföljd. Lika frihetsstraff för krigsmän av alla grader med tillägg av avsättning för officerare och underofficerare infördes först genom 1914 års Kungl. proposition.³

¹ I fråga om terminologien har — i anslutning till 71 § — uttrycket »i lindrigare fall» valts för att betona, att disciplinstraff endast bör inträda, där omständigheterna äro mildrande. I gällande rätt begagnas understundom uttrycket »var förbrytelsen ringa» för att beteckna samma sak. Sistnämnda uttryck synes emellertid vara mindre lämpligt, där själva brottstypen såsom sådan är av svårartad karaktär. Uttrycket »äro omständigheterna mildrande» förekommer icke i S. L. K:s andra del. I krigsartiklarna, 177 §, begagnas däremot uttrycket »där mildrande omständigheter förekomma».

² 1901 års kommitté, sid. 126.

³ K. Prop. nr 57/1914 B, sid. 362 och 424. Jfr även K. Prop. nr 67/1908, sid. 231 och 272.

Den föreslagna skärpningen av straffet för rymning motiverades av kommittén på följande sätt.¹

»Enligt vad erfarenheten visar, är detta ett brott, som bland det värvade manskapet och särskilt flottans manskap förekommer i stor utsträckning. Av för kommittén tillgängliga uppgifter rörande ålagda bestraffningar under åren 1896—1900 framgår, att vid flottans stationer straff för första resan rymning ålagts 1896 i 85, 1897 i 61, 1898 i 77, 1899 i 129 och 1900 i 164 fall. Detta tyder på, att det ansvar, som hittills varit stadgat för ifrågasvarande brott, då det begås av manskap, ej är tillräckligt effektivt. Som nämnt, förekommer det stora flertalet dylika förbrytelser icke bland de värnpliktige utan bland det stamanställda manskapet. Då emellertid även efter de vidtagna förändringarna i krigsmaktens organisation sådant manskap fortfarande till icke obetydligt antal kommer att finnas, kan man vid bestämmande av straffet för nämnda brott svårigen underlåta att därtill taga hänsyn. Oberoende därav synes ock rymning böra åtföljas av ett mera allvarsam samt straff än hittills.»

De erfarenheter, som sålunda lett till en skärpning av rymningsstraffen, mana tydligen till en viss försiktighet, när det gäller att ånyo mildra dessa straff. Härför talar jämväl att rymningsbrott även under de senare åren förekommit i betydande utsträckning.²

Att, såsom understundom föreslagits, uppställa disciplinstraff såsom det normala straffet vid rymning enligt 50 §, bör sålunda enligt vår uppfattning icke kunna ifrågakomma. Bortsett från de förut anförda betänkligheterna talar häremot, att de typfall, för vilka i 50 § i första hand är avsedd, äro sådana, där rymmare haft för avsikt att varaktigt undandraga sig krigstjänsten. För att ett så allvarligt brott mot viktiga medborgerliga förpliktelser skall kunna sonas med ett disciplinstraff, måste fordras, att omständigheterna i det särskilda fallet kunna betecknas såsom mildrande. Där så är förhållandet synes däremot, med den utformning disciplinstraffen erhållit i förslaget, ett disciplinstraff vara på sin plats, även om omständigheterna icke kunna betecknas såsom »synnerligen» mildrande. Låter man kravet på »synnerligen» mildrande omständigheter för tillämpning av disciplinstraff falla, blir straffattituden även tillräckligt vidsträckt för att de säreget mildrande moment, som i fall av den i 53 § behandlade typen kunna förekomma, skola kunna behörigen tillgodoses.

Vi hava därför föreslagit, att straffet i 50 § 1 punkten för första resan enkel rymning helt allmänt skall bestämmas till fängelse i högst sex månader eller disciplinstraff.

Om man tar i betraktande, att lagen i 49 § uppställer särskilda, väsentligt strängare straffsatsar för det fall, att rymning sker från mobiliserad avdelning, måste en straffattitud, omfattande fängelse i högst sex månader och disciplinstraff, anses i regel vara fullt tillräcklig för fredsförhållanden.

Understundom kunna emellertid omständigheterna vara så försvårande, att ett strängare straff är på sin plats. Särskilt skall så ej sällan vara förhållandet vid återfall, men redan vid första resan rymning kan en skärpning av det allmänna rymningsstraffet vara befogad.

¹ 1901 års kommitté, sid. 126.

² Statistiska uppgifter, avseende speciellt rymningsbrottens antal under de senare åren, hava icke varit för oss tillgängliga. Däremot finnas vissa siffror, som äro gemensamma för samtliga i 5 kap. behandlade brottstyper. Uppdelar man de brottmål, som under år 1920 förekommit vid krigsrätterna, efter de olika brottsarter, som varit under bedömande, erhåller man sålunda en totalsiffra av 2,665. Härav utgöra icke mindre än 1,227 brott mot 5 kap. S. L. K. Se 1920 års krigslagstiftningskommittés betänkande, sid. 155.

I ett sådant fall medger 50 § straffskärpning, nämligen då rymning sker från fartyg under sådana omständigheter, att rymmaren bort inse, att fartyget till följd av rymningen utsattes för fara. Under dylika omständigheter må straffet höjas till fängelse eller straffarbete i ett år. Denna straffskärpningsgrund, som uppställes efter förebild av sjölagens numera upphävida 298 §,¹ äger en motsvarighet i sjömanslagen den 15 juni 1922, vilken för likartade fall i 75 § stadgar fängelse i högst ett år eller böter.

Även eljest kunna omständigheterna vara så försvärande, att det allmänna rymningsstraffet framstår såsom för lågt, framför allt i sådana fall där rymmaren har en mera ansvarsfull ställning. Ser man på sjömanslagens 75 §, stadgar denna ett högsta straff av ett års fängelse ej blott för rymning, som sker från fartyg under sådana omständigheter, att fartyg eller människor därigenom utsätts för fara, utan även för rymning, som eljest sker under synnerligen försvärande omständigheter. En motsvarande utvidgning av den i 50 § S. L. K. upptagna straffskärpningsgrunden synes berättigad. Straffet kan däremot skäligen mildras genom att straffarbete uteslutes ur latituden.

Återfallsstraffet² utgör enligt 50 § fängelse eller, där rymningen sker från fartyg under sådana förhållanden, som förut nämnts, fängelse eller straffarbete i högst två år.

Med hänsyn till den föreslagna utsträckningen av disciplinstraffens tidslängd synes man utan våda kunna uppgiva den gällande rättens regel, att vid återfall aldrig lindrigare straff än fängelse må ådömas. På samma gång kunna även de höga straffmaxima sänkas. Äger man tillgång till en strafflatitud, vilken vid synnerligen försvärande omständigheter medger ådömande av fängelse intill ett år, synes nämligen jämväl det försvärande moment, som återfallet innebär, inom densamma kunna vinna tillbörligt beaktande.

I enlighet med vad i det föregående anförts har föreslagits, att 50 § 3 punkten skall på det sätt ändras, att straffarbete uteslutes ur latituden och att fängelse i högst ett år må ådömas, förutom då rymning sker från fartyg under i lagrummet närmare angivna förhållanden, jämväl då rymning eljest sker under synnerligen försvärande omständigheter. Vidare hava återfallsbestämmelserna i 50 § 4 punkten i förslaget uteslutits.

Beträffande 50 § må slutligen anmärkas, att förslaget, liksom den gällande rätten, avstått från att i fråga om frihetsstraffet uppställa strängare regler för officerare och underofficerare än för manskap. Den särskilda förtroendeställning befälet intar kommer enligt sakens natur till sin rätt vid straffmätningen och har ytterligare betonats genom den i 50 § 2 mom. upptagna avsättningspåföljden. Tillräcklig anledning saknas därför att beträffande frihetsstraffet uppställa strängare regler, där den brottslige är officer eller underofficer, än om han tillhör manskapet.

52 §.

52 §.

Straffbestämmelsen i 52 § om olovligt undanhållande stadgar i 2 mom., att officer eller underofficer, som olovligen håller sig undan längre tid än tre dagar, skall dömas till fängelse i högst sex månader eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, beläggas med disciplinstraff; äro omständigheterna synnerligen försvärande, må, jämte det ansvar, som nu är sagt, tillika till avsättning dömas.

Det frihetsstraff, som här stadgas, är detsamma, som i 50 § 1 punkten

¹ 1901 års kommitté, sid. 128.

² Jfr 1881 års S. L. K. 62 och 63 §§ och 1901 års kommitté, sid. 128.

stadgas för första resan enkel rymning.¹ Då sistnämnda lagrum mildrats utan att härvid något undantag stadgats för officerare och underofficerare, fordrar följdriktigheten, att motsvarande mildring införes även i 52 § 2 mom. Det har därför föreslagits, att frihetsstraffet i 52 § 2 mom. helt allmänt skall bestämmas till fängelse i högst sex månader eller disciplinstraff.

56 §.

56 §.

Enligt gällande rätt kan en lägre civilmilitär befattningshavare, som rymmer eller viss längre tid olovligen håller sig undan från mobiliserad avdelning, få sona sitt brott med disciplinstraff endast under förutsättning att omständigheterna äro synnerligen mildrande. Förslaget har utsträckt disciplinstraffens tillämplighetsområde till lindrigare fall i allmänhet, oberoende av huruvida omständigheterna kunna betecknas såsom synnerligen mildrande eller ej. Så vitt detta förslag avser sådana fall, där verkligt rymningsuppåt saknas, är det en ren konsekvens av den för krigsmän föreslagna mildringen i 49 §. I den mån det avser verkliga rymningsfall, medför det däremot, att de lägre civilmilitära befattningshavarna bliva mildare bedömda än krigsmän i motsvarande fall. Jfr 49 §. Detta innebär emellertid endast ett fullföljande av den princip, som enligt gällande rätt tillämpas i 56 §, och finner sin förklaring däri, att faran för det allmänna här är avsevärt mindre än om en krigsman eller en civilmilitär ämbets- eller tjänsteman rymmer eller olovligen håller sig undan.

En av de sakkunniga, ledamoten av riksdagens andra kammare Henning Leo var i denna del skiljaktig och yrkade, att beträffande fast anställd personal — så befäl som manskap — vid rymning i fredstid rymmaren allenast skulle anses skild från tjänsten, varjämte honom skulle åläggas lämpligt skadestånd, exempelvis förverkande av inestående lön eller viss del därav, samt att värnpliktig under enahanda förhållanden skulle straffas med disciplinstraff. Även i övrigt hemställde Leo om vissa straffhindringar utöver vad av övriga sakkunniga föreslagits.

I en den 8 februari 1924 dagtecknad underdånig skrivelse har riksdagens militieombudsman anført:

*Riksdagens
militieombudsman.*

Med anledning av riksdagens skrivelse den 29 mars 1922, däri hemställdes, att Eders Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning låta företaga en fullständig omarbetning av nu gällande strafflag för krigsmakten samt därvid särskilt taga under överbäggande, huruvida och i vad mån en humanisering av bestämmelserna i nämnda lag kunde vidtagas, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, tillkallade chefen för justitiedepartementet jämlikt Eders Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 juni 1922 vissa personer att såsom sakkunniga inom departementet biträda vid verkställande av ifrågakvarande utredning.

¹ Manskap straffas på grund av reglerna i 53 § i motsvarande fall för rymning enligt 50 §. Att icke samma princip tillämpats även på officerare och underofficerare, beror på att det särskilda straff, som vid rymning tillkommer för officerare och underofficerare utöver frihetsstraffet, avsåtningen, ansetts vara för strängt, där undanhållandet varat så pass kort tid. Man har därför tillämpat den tekniken, att man för officerare och underofficerare i 52 § 2 mom. uppställt en särskild straffbestämmelse med samma frihetsstraff, som enligt 50 § 1 punkten drabbar manskap i motsvarande fall, varjämte man låtit rymningsstraff enligt 50 § 1 punkten jfrd med 53 § inträda för officerare och underofficerare först när undanhållandet varat över tre månader. Jfr S. I. 25 kap. 19 §.

I sitt den 31 augusti 1923 avgivna betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 m. m. hava de sakkunniga bl. a., på anförda skäl, föreslagit ändrad lydelse av straffbestämmelserna för rymningsbrott, avseende huvudsakligen en mildring av strafflatituderna för dessa brott.

De skäl, som de sakkunniga åberopat till stöd för den sålunda föreslagna mildringen av nämnda strafflatituder, torde till fullo ådagalägga behovet av de i sådant hänseende föreslagna lagändringarna.

Av de ifrågavarande bestämmelserna, för vilkas innehåll redogörelse lämnats i de sakkunnigas betänkande (sid. 136—137), framgår, att utom i de fall, då rymningsbrottet består i underlåtenhet att inställa sig till tjänstgöring vid krigsmakten och den brottslige ej ännu varit i sådan tjänstgöring, disciplinstraff endast kan komma till användning, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, men att eljest lägsta straffet för rymning är fängelse i en månad. Vid min ämbetsutövning har jag vid upprepade tillfällen iakttagit, hurusom i enlighet med sålunda gällande bestämmelser fängelsestraff ådömts i fall, där ett dylikt straff i den allmänna uppfattningen måste framstå såsom orimligt strängt i förhållande till det begångna brottet. I många av dessa fall, där fråga är om uteblivande från värnpliktstjänstgöring, hava de brottsliga till sitt fredande åberopat, att de trots sig icke vara skyldiga att iakttaga inställelse. Det oaktat hava de, i övrigt oförvitliga medborgare, dömts för rymning till fängelse, enär domstolen ej kunnat finna den åberopade missuppfattningen vinna stöd av omständigheterna. Även om de senare årens upprepade ändringar i tjänstgöringstidens längd, vissa årsklassers befrielse från dem eljest åliggande övning i förening med svårigheterna vid tolkningen av inskrivningsförelagets bestämmelser om omföring till klass i vissa fall, otydlighet i kungörelserna o. s. v. i många fall måste anses giva en viss trovärdighet åt nyssnämnda slag av invändningar, kommer dock betydelsen av en på dylika grunder stödd invändning i rättstillämpningen helt bliva beroende av det sätt, varpå vederbörande domstol bedömer den, och följaktligen fängelsestraff för rymning, på sätt förut anförts, trots dessa omständigheter kunna komma att ådömas.

Vad jag sålunda iakttagit föranledde mig att i min ämbetsberättelse till innevarande års riksdag särskilt framhålla behovet av *skyndsamt* lagändring beträffande straffet för rymningsbrott, därvid jag bl. a. jämväl erinrade om det synnerligen otillfredsställande förhållandet, att i rättstillämpningen å ena sidan i många fall — mot lagens stadgande — disciplinstraff ådömts för första gången rymning, oaktat omständigheterna strängt taget icke kunnat sägas hava varit synnerligen mildrande, medan å andra sidan vid åtskilliga krigsrätter lagens föreskrift i berörda hänseende noggrant efterföljts.

Sedan jag avgav min nämnda ämbetsberättelse hava ytterligare två fall på grund av inkomna klagomål kommit till min kännedom, vilka bekräftat behovet av en omedelbar ändring i förevarande bestämmelser.

Då det synts mig synnerligen angeläget, att icke de nuvarande stränga straffbestämmelserna må komma till tillämpning jämväl med avseende å rymning från innevarande års tjänstgöring, men enligt vad jag erfarit de sakkunnigas förslag icke torde kunna föranleda proposition till innevarande års riksdag, har jag ansett med fog kunna ifrågasättas, om icke en ändring beträffande straffet för rymningsbrott borde, utan avvaktan på de övriga ändringar, vilkas behövlighet den av de sakkunniga förebrogta utredningen ådagalagt, komma till stånd.

Hinder härför synes så mycket mindre böra möta, som de sakkunnigas förslag till ändringar i straffbestämmelserna för rymningsbrott icke torde

kräva nämnvärd omarbetning utan kunna utan olägenhet ur förslaget i övrigt utbytas och särskilt för sig behandlas och avgöras.

På grund av vad sålunda anförts, har jag ansett mig böra för Eders Kungl. Maj:t anmäla detta ärende till det avseende Eders Kungl. Maj:t må finna förhållandena föranleda.

Över militieombudsmannens framställning har yttrande inforrats från krigshovrätten, som anført:

Krigshovrätten.

Enligt avfattningen i militieombudsmannens framställning, däri allenast ifrågasättes ändring beträffande straffet för rymningsbrott, kunde anledning finnas till antagande att framställningen avser ändring endast i fråga om de i §§ 49, 50 och 56 upptagna straffsatserna, allt i överensstämmelse med det förslag, som framlagts av 1922 års sakkunniga för omarbetning av nämnda lag, men enligt vunnen upplysning läser framställningen även omfatta ändring av 52 § 2 mom. samma lag om straff för olovligt undanhållande på sätt nämnda sakkunniga föreslagit.

I likhet med militieombudsmannen och de sakkunniga får krigshovrätten, som i fråga om rymningsbrotten förvärvat rik erfarenhet, vitsorda, att straffbestämmelserna för rymning i rättstillämpningen visat sig understundom vara onödigt stränga, vilket helt visst varit en bidragande orsak till den av militieombudsmannen berörda bristande enhet i rättstillämpningen hos krigsrätterna vid utmätandet av straff för nämnda brott. Särskilt har det i många fall framstått såsom en obillighet att nödgas med högre straff än disciplinstraff belägga uteblivande från tjänstgöring, som grundat sig å okunnighet om eller missuppfattning av utfärdade bestämmelser rörande inkallelse till värnpliktstjänstgöring, vilka bestämmelser ofta ändrats och ej sällan varit mindre tydliga i avfattningen. Det synes därför befogat att i avseende å nu ifrågavarande brott utsträcka disciplinstraffens tillämplighetsområde.

En ändring härutinnan hava de sakkunniga i sitt betänkande förklarat sig anse desto mer påkallad som enligt de sakkunnigas förslag tidslängden av de disciplinstraff, som ansetts böra bibehållas, väsentligt utsträckts och därigenom behovet av kortare fängelsestraff minskats. Frågan om dylik förlängning av disciplinstraffen föreligger visserligen icke för närvarande till avgörande, men denna omständighet synes icke i och för sig böra lägga hinder i vägen för den ifrågasatta ändringen av straffbuden. Följden av dylik ändrings vidtagande redan nu torde allenast bliva att för tiden, intill dess disciplinstraffens längd eventuellt utsträckts, fängelsestraff fortfarande komma att ådömas i de jämförelsevis sällsynta fall, då nu gällande disciplinstraff skulle med hänsyn till brottets beskaffenhet finnas ej böra komma till användning.

I fråga om de av de sakkunniga föreslagna ändringarna i §§ 49, 52 och 56 har krigshovrätten icke något att erinra.

Beträffande 3 punkten i § 50 mom. 1 i dess av de sakkunniga föreslagna lydelse ställer krigshovrätten sig tveksam, huruvida ej nödig försiktighet bjuder att för det i denna punkt angivna fall i strafflatituden bör bibehållas straffarbete, som i så fall torde böra begränsas till högst ett år.

Vidkommande 2 mom. av samma §, däri enligt förslaget stadgats avsättningspåföljd för officer eller underofficer, som i de uti paragrafen angivna fall rymmer, vill krigshovrätten ifrågasätta, huruvida icke, med hänsyn därtill att nämnda fall äro att bedöma lindrigare än de i 49 § upptagna, dylik påföljd bör begränsas till sådana fall, då straffet bestämmes minst till fängelse.

I övrigt föranleda de föreslagna bestämmelserna till ändring av förevarande § ej någon erinran från krigshovrättens sida.

Departementsschefen.

Militieombudsmannens och krigshovrättens uppfattning, att de nuvarande straffbestämmelserna i fråga om rymningsbrott äro för stränga, bestyrkes av min erfarenhet såsom chef för justitiedepartementet. Nådeansökningar i rymningsmål äro synnerligen talrika, och antalet fall, i vilka nåd meddelas, är beträffande sådana mål procentuellt sett mycket högt. De straff, som domstolarna på grund av lagens bestämmelser måste ådöma, gå icke sällan utöver vad som betingas av de föreliggande omständigheterna. Det lärer sålunda vara angeläget att på denna punkt vinna rättelse av lagens bestämmelser, och en sådan lagändring synes böra vidtagas utan avbidan på den mera vittgående reform, som kan bliva en följd av de sakkunnigas utredning i övrigt.

50 §.

Huvudbestämmelserna angående straff för rymning återfinnas i 50 §. Enligt nämnda paragraf utgör straffet för första resan rymning fängelse i högst sex månader eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, disciplinstraff. Består brottet i underlåtenhet att inställa sig till tjänstgöring vid krigsmakten, och har den brottslige ej ännu varit i sådan tjänstgöring, må ej svårare straff än disciplinstraff åläggas honom. Bortsett från sistnämnda bestämmelse skall sålunda rymning i regel bestraffas med fängelse; endast i mera sällsynta undantagsfall, där synnerligen mildrande omständigheter föreligga, kan straffet nedsättas till disciplinstraff. Den sålunda fastställda latituden torde icke vara för sträng för rymningsbrott i egentlig mening d. v. s. för de fall, då den brottslige ådagalagt avsikt att undandraga sig krigstjänst. På grund av stadgandena i 53 § komma emellertid straffbestämmelserna i 50 § att tillämpas även i fall, där sådan avsikt icke är konstaterad. Har olovligt undanhållande varat en viss tid, skall nämligen enligt 53 § rymning anses föreligga. En följd härav blir, att framför allt beträffande de värnpliktiga i många fall rymningsstraff måste ådömas, ehuru det kan vara mycket tvivelaktigt, huruvida ens en uppsåtlig underlåtenhet av den brottslige att inställa sig till tjänstgöring förelegat. Detta sammanhänger med det sätt, varpå inkallelse till värnpliktstjänstgöring sker. Vid inkallelse till sådan tjänstgöring är det i allmänhet icke erforderligt, att de värnpliktiga erhålla personlig order om inställelse, utan inkallelsen kan ske genom kungörelse, som skall offentligen anslås ävensom införas i en eller flera av ortens tidningar och upplåsas i kyrkorna. Då inkallelsen blivit så kungjord, som nyss sagts, anses densamma hava kommit till den värnpliktiges kännedom. Av praktiska skäl lär det vara kungörelseförfarandet, som merendels kommer till användning. Emellertid står i kungörelsen endast angivet, att värnpliktiga av viss årsklass, tilldelade visst vapenslag, inkallas till tjänstgöring. Det åligger förty den värnpliktige att hålla reda på vilken årsklass han tillhör och vilket vapenslag han tilldelats. I vissa fall sker emellertid omföring från en årsklass till en annan. Under de senare åren ha även upprepade gånger ändringar vidtagits beträffande tjänstgöringen. På grund härav är det i många fall synnerligen svårt för den värnpliktige att avgöra, om en inkallelse berör honom eller ej. En invändning från den värnpliktiges sida om att han icke trott sig vara inställeskyldig lär dock ytterst sällan medföra, att han befrias från straff för rymning. Föreligger nämligen

någon tveksamhet rörande den värnpliktiges tjänstgöringsskyldighet, har han alltid den utvägen att göra förfrågan hos rullföringsbefälhavaren, och en erinran om denna utväg finnes intagen i hans inskrivningsbok. Det kan ju synas som en ganska enkel åtgärd att skriva till rullföringsbefälhavaren eller inställa sig å rullföringsexpeditionen för att erhålla upplysning i berörda hänseende, men det torde icke vara synnerligen många värnpliktiga ynglingar, som, om de fått en mer eller mindre välgrundad uppfattning om att en inkallelse icke avser dem, ändock komma sig för med att vidtaga en dylik säkerhetsåtgärd. Underlåta de detta, kunna de emellertid riskera att bliva dömda för rymning, ehuru från deras sida endast föreligger ett oakt-samhetsbrott.

Rymningsbrotten äro enligt vad erfarenheten vid krigsrätterna giver vid handen synnerligen talrika, och i allmänhet är det just fråga om värnpliktiga, som underlatit att iakttaga inställelse. I det stora flertalet av dessa fall torde också invändning av den värnpliktige göras om att han icke avvetat sin skyldighet att inställa sig. Ofta lärer berörda invändning icke förtjäna avseende, men med hänsyn till vad ovan anförts torde det dock vara ett stort antal fall, där invändningen vinner stöd av omständigheterna i målet. I sådana fall torde det riktiga vara att låta straffet stanna vid disciplinstraff. På grund av den presumtion, som lagen uppställer för rymningsavsikt, kan domstolen dock anse sig nödsakad att fordra ganska stark bevisning för att godtaga en invändning angående bristande kunskap om inkallelsen. Ytterligare en omständighet, som kan bidra till upprätthållandet av stränga fordringar i bevisningshänseende, är att det eljest nästan skulle bliva det regelmässiga, att endast disciplinstraff ådömdes för första resan rymning, under det att lagen räknar med att sådant straff endast undantagsvis skall kunna åläggas. Följden har blivit, att fängelsestraff ådömts i många fall, där så sträng straffpåföljd icke varit av omständigheterna påkallad.

Vill man vinna rättelse i berörda förhållande, har man, såsom de sakkunniga framhållit, att välja mellan två vägar: att begränsa rymningsstraffen till sådana fall, där hos den brottslige konstaterats avsikt att undandraga sig krigstjänsten, eller att uppställa så vidsträckta latituder, att inom desamma det mildrande momentet, som består i frånvaron av rymningsavsikt, kan vinna tillbörligt beaktande. De sakkunniga hava valt den sistnämnda vägen, och militieombudsmannen och krigshovrätten hava intet haft att häremot invända. I den nu ifrågavarande lagändringens begränsade syfte ligger en anledning till att i detta sammanhang allenast mildra straffsatserna och ej rubba på brottstyperna.

På nu ifrågavarande punkt hava de sakkunniga föreslagit, att man skall låta vad i 50 § sägs om synnerligen mildrande omständigheter såsom förutsättning för tillämpning av disciplinstraff falla bort och sålunda helt allmänt bestämma straffet för första resan enkel rymning till fängelse i högst sex månader eller disciplinstraff. Den sålunda föreslagna straffsatsen synes mig väl avvägd; fängelsestraffet ställes fortfarande i förgrunden, men disciplin-

straff kan komma till användning, närhelst omständigheterna därtill föranleda.

För upprepat rymningsbrott är straffet för närvarande fängelse; för visst fall kan det till och med höjas till straffarbete. Även denna strafflatitud har visat sig vara för hög. Då rymningsbrottet består i underlåtenhet att iakttaga inställelse, och denna underlåtenhet orsakats av en låt vara icke helt ursäktlig men dock delvis förklarlig missuppfattning av tjänstgöringsförhållandena, har det — trots den föregående bestraffningen, vilken för den brottslige bort innebära en stark maning att icke åter försumma inställelse — för den allmänna rättsuppfattningen framstått såsom stötande, att brottet måst sonas med fängelse. På grund av lagens stadgande hava domstolarna icke kunnat ådöma lägre straff; i nådeväg har dock straffet ofta nedsatts till disciplinstraff. De sakkunniga hava nu föreslagit borttagande av det särskilda straffet för upprepad rymning. De vilja i stället införa en högre strafflatitud, uppgående till fängelse i ett år, för de fall, då försvärande omständigheter föreligga. En sådan omläggning av bestämmelserna synes vara att förorda. Härigenom erhåller domstolen en friare prövningsrätt. Den omständigheten, att den brottslige förut varit straffad för rymning, kommer naturligen ofta att väsentligt bidra till att brottet hänföres under den strängare latituden, men domstolen har större möjlighet att taga hänsyn till samtliga omständigheter i målet.

Under nu nämnda strafflatitud har enligt de sakkunnigas förslag även hänförts det i gällande lag såsom straffskärpningsgrund upptagna fallet, att rymning sker från fartyg under sådana omständigheter, att rymmaren bort inse, att fartyget till följd av rymningen utsättes för fara. För närvarande ingår för detta fall straffarbete i straffsatsen. Krigshovrätten har ställt sig tveksam, huruvida ej nödig försiktighet bjöde, att fortfarande för detta fall i strafflatituden bibehålla straffarbete, som i så fall borde begränsas till högst ett år. Frågan torde ej hava större praktisk betydelse. Det lär vara ytterst sällan, som straffarbete verkligen för närvarande ådömes jämlikt detta lagbud. Det synes dock lämpligast att, i avvaktan på en allmän revision av strafflagen för krigsmakten, för detta fall på sätt krigshovrätten ifrågasatt bibehålla straffarbete i straffsatsen.

Enligt de sakkunnigas förslag skall i 50 § kvarstå stadgandet, att om rymningsbrottet består i underlåtenhet att inställa sig till tjänstgöring vid krigsmakten och den brottslige ej ännu varit i sådan tjänstgöring, svårare straff än disciplinstraff ej får honom åläggas. Emellertid kan det inträffa, att en värnpliktig varit för rymningsbrott straffad, ehuru han ännu icke varit i tjänstgöring vid krigsmakten. Om nämligen en värnpliktig, som underlåtit att inställa sig till första tjänstgöring, införpassas till tjänstgöringsorten så sent, att den ifrågavarande tjänstgöringen är till större del eller helt och hållet fullgjord av hans årsklass, blir han efter avtjänat straff hemskickad för att ånyo inkallas med nästa årsklass. Underlåter han sedermera att inställa sig även till denna tjänstgöring, skulle han, fastän förut straffad för rymning, enligt den avfattning, de sakkunnigas förslag erhållit,

icke kunna åläggas strängare straff än disciplinstraff. Med lagens nuvarande lydelse kommer för nämnda fall stadgandet, att svårare straff än disciplinstraff ej får åläggas, då den brottslige ej förut varit i tjänstgöring i krigsmakten, i strid med bestämmelsen att straffet för upprepat rymningsbrott är fängelse. Denna konflikt lærer för närvarande lösas till favör för sistnämnda bestämmelse. Men borttages den särskilda straffbestämmelsen för upprepat brott, utan att nu ifrågavarande stadgande ändras, torde följden bliva, att en person, som förut straffats för rymning men ej ännu varit i tjänstgöring, aldrig skulle kunna åläggas svårare straff än disciplinstraff. Detta lærer ej vara åsyftat. Såsom ytterligare förutsättning för tillämpning av den lindrigare straffskalan bör därför uppställas, att den brottslige ej tillföre varit för rymning straffad.

Enligt 50 § 2 mom. skall officer eller underofficer, som gör sig skyldig till rymningsbrott, förutom till ansvar enligt 1 mom., tillika dömas till avsättning. Någon reell ändring av stadgandet i 50 § 2 mom. har ej av de sakkunniga föreslagits; stadgandet har endast underkastats en redaktionell jämkning. Krigshovrätten ifrågasätter nu, huruvida icke avsättningspåföljden bör begränsas till sådana fall, då straffet bestämes minst till fängelse. Någon olägenhet av stadgandets nuvarande avfattning har dock ej, så vitt mig är bekant, gjort sig gällande. Jag vill också erinra därom att enligt 53 § 2 mom. rymningsavsikt presumeras beträffande officer och underofficer först då undanhållandet varat tre månader. Jag har förty icke funnit anledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring av ifrågavarande stadgande.

De sakkunniga hava även föreslagit sänkning av straffsatserna i 49 §, vilket lagrum handlar om rymning från mobiliserad avdelning. Under den tid, vissa delar av krigsmakten på grund av världskriget var mobiliserad, visade sig en del olägenheter av de stränga straffbestämmelserna i förevarande paragraf. Dessutom synes med sänkningen av straffsatserna i 50 § även böra följa motsvarande ändringar i 49 §. Mot den av de sakkunniga föreslagna lydelsen av sistnämnda paragraf har jag icke något att erinra, och beträffande motiven till ändringarna hänvisar jag till vad de sakkunniga anfört (se ovan sid. 5). Då vissa principiella betänkligheter möjligen skulle kunna yppas mot sänkning av straffet för rymning från mobiliserad avdelning, vill jag erinra därom att i krigstid eller då rikets krigsmakt i dess helhet eljest är mobiliserad de väsentligt strängare bestämmelserna i krigsartiklarna komma till tillämpning i fråga om rymning från trupp i fält, från fästning eller från fartyg, statt på sjötåg.

Såsom förut nämnts, stadgas i 53 §, att om olovligt undanhållande varar viss tid, rymning skall anses föreligga. Denna tid har för de fall, som omtalas i andra momentet av sagda paragraf, beträffande officerare och underofficerare bestämts till tre månader, under det att motsvarande tid i fråga om manskap är allenast tre dagar. För att icke officerare och underofficerare skola slippa lindrigare undan än manskap, har i 52 § 2 mom. intagits ett stadgande, att om officer eller underofficer gör sig skyldig till undan-

49 §.

52 §.

hållande, som varar över tre dagar, han skall dömas till fängelse i högst sex månader eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, beläggas med disciplinstraff. För sådant olovligt undanhållande är straffet alltså detsamma, som enligt 50 § 1 punkten i dess nuvarande lydelse stadgas för rymning. Därest sistnämnda lagrum mildras, bör förty, såsom även av de sakkunniga föreslagits, motsvarande mildring införas i 52 § 2 mom.

56 §.

I 56 § finnas stadganden om straff för rymning av den, som utan att vara krigsman lyder under strafdagen för krigsmakten. Av de förut föreslagna ändringarna i övriga paragrafer föranledes ändring jämväl av denna paragraf, och hänvisas härutinnan till vad de sakkunniga anfört (se ovan sid. 8).

I kraftträdande.

Ifrågavarande lag synes böra träda i kraft den 1 augusti 1924. Den kommer då att bliva tillämplig i fråga om rymning från årets repetitionsövningar. Det kunde ifrågasättas att låta lagen träda i kraft vid tiden för inställelsen till den under året infallande första tjänstgöring. Tiden är dock så långt framskriden, att detta mål knappast står att vinna. På grund av stadgandet i nu gällande lag, att rymning, begången av den, som ej förut varit i tjänstgöring, ej får beläggas med strängare straff än disciplinstraff, kommer ej heller lagändringen att erhålla så stor betydelse i fråga om utevaro från första tjänstgöring.»

Föredraganden uppläser härefter förslag till *lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52 och 56 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 (nr 324)*, av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte, för det i § 87 regeringsformen angivna ändamål, inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tackes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:
N. Cervin.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 49, 50, 52 och 56 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 (nr 324).

Häri genom förordnas, att 49, 50, 52 och 56 §§ i strafflagen för krigsmakten skola, 52 § i nedan angiven del, erhålla följande ändrade lydelse.

49 §.

Rymmer krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, dömes till fängelse eller straffarbete i högst två år. För olovligt undanhållande, som enligt 53 § skall anses såsom rymning, må den brottslige i lindrigare fall beläggas med disciplinstraff.

Officer eller underofficer, som gör sig skyldig till brott, varom denna paragraf handlar, skall, ändå att brottet anses böra medföra lindrigare ansvar än straffarbete, tillika dömas till avsättning.

50 §.

Rymmer krigsman i annat fall än det, som omförmäles i 49 §, dömes till fängelse i högst sex månader eller belägges med disciplinstraff. Består brottet i underlåtenhet att inställa sig till tjänstgöring vid krigsmakten, och har den brottslige ej ännu varit i sådan tjänstgöring samt ej heller tillföre varit för rymning straffad, må ej svårare straff, än disciplinstraff åläggas honom. Sker rymning från fartyg under sådana omständigheter, att rymmaren bort inse, att fartyget till följd av rymningen utsättes för fara, må till fängelse i högst ett år eller straffarbete på lika tid dömas. Sker rymning eljest under synnerligen försvårande omständigheter, må till fängelse i högst ett år dömas.

Rymmer officer eller underofficer, skall han, ändå att brottet anses böra medföra lindrigare ansvar än straffarbete, jämte det straff, som jämlikt 1 mom. skall följa å brottet, tillika dömas till avsättning.

52 §.

Krigsman — — — sex månader dömas.

Är den brottslige officer eller underofficer, och varar undanhållandet över tre dagar, dömes till fängelse i högst sex månader eller belägges med disciplinstraff. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må jämte det ansvar, som nu är sagt, tillika till avsättning dömas.

56 §.

Har någon, som utan att vara krigsman lyder under denna lag och är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, gjort sig skyldig till rymning eller till olovligt undanhållande, som varat över tjugufyra timmar efter det han avvek eller sig undandolde eller över tre dagar efter det inställelse till tjänstgöring bort ske, varde den brottslige, om han är ämbets- eller tjänsteman, straffad så, som angående krigsman för motsvarande fall här ovan i detta kapitel stadgats, men eljest dömd till fängelse eller straffarbete i högst två år eller, i lindrigare fall, belagd med disciplinstraff.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1924.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 21 mars 1924.

Närvarande:

justitierådet SUNDBERG,
regeringsrådet THULIN,
justitierådet STENBERG,
justitierådet KÖERSNER.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 14 mars 1924, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det i § 87 regeringsformen angivna ändamål, inhämtas över upprättat förslag till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52 och 56 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 (nr 324).

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av ledamoten å justitiedepartementets lagavdelning, hovrättsassessorn Erik Bergendal.

Lagrådet lämnade förslaget utan annan anmärkning än att, då mål angående överträdelse, som avses i 49 § första stycket andra punkten, lämpligen må räknas till disciplinmål, sagda paragraf borde upptagas bland de lagrum, som nämnas i 185 § 1).

Ur protokollet:

Erik Ölander.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 21 mars 1924.*

Närvarande: statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet statsrådet Ekeberg lagrådets den 21 mars 1924 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 14 i samma månad remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52 och 56 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1924 (nr 324).

Efter redogörelse för utlåtandets innehåll och med förmälan, att han låtit i förslaget vidtaga ändring i det av lagrådet anmärkta hänseende, hemställer föredraganden, att det sålunda omarbetade förslaget till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1924 (nr 324) måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tackes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla; och skall till riksdagen avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Oscar Adelsohn.